

Sygn. akt I Ns 804/13

POSTANOWIENIE

Dnia 2 listopada 2015 roku

Sąd Rejonowy dla Łodzi Widzewa w Łodzi Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSR Tomasz Kalsztejn

Protokolant: Monika Miller

po rozpoznaniu w dniu 19 października 2015 roku w Łodzi

na rozprawie

sprawy z wniosku J. W.

z udziałem A. P. (1), A. P. (2), B. P., P. F. (1), P. F. (2), D. F.

o zmianę prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku

postanawia:

- zmienić prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi z dnia 13 maja 2013 roku w sprawie I Ns 1/13 w ten sposób, że stwierdzić, iż spadek po S. F. synu Z. zmarłym dnia 22 lipca 2011 roku w Ł., ostatnio stale zamieszkałym w Ł., na podstawie testamentu notarialnego z dnia 28 lipca 1997 roku nabyły: A. P. (1) z domu A., B. P. córka S. i H., A. P. (2) z domu P. i J. W. z domu B. po 1/4 (jednej czwartej) części każda z nich;
- ustalić, iż każdy z uczestników ponosi koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sygn. akt I Ns 804/13

UZASADNIENIE

W dniu 29 maja 2013 r. J. W. z domu B., reprezentowana przez pełnomocnika w osobie adwokata, wniosła o zmianę bądź uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi z dnia 13 maja 2013 r. w sprawie I Ns 1/13 w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po S. K. i prawidłowe określenie kręgu spadkobierców, z uwagi na istnienie nowszego testamentu z dnia 28 lipca 1997 r., niż ten, na podstawie którego został ustalony krąg spadkobierców w postanowieniu z dnia 13 maja 2013 r.

/wniosek k. 3/

Na rozprawie w dniu 24 lutego 2014 r. pełnomocnik uczestniczki P. F. (1) wniósł o oddalenie wniosku, podnosząc, iż spadkodawca chorował na dziecięce porażenie mózgowie i kwestionując tym samym ważność testamentu z dnia 28 lipca 1997 r.

/protokół rozprawy z dnia 24.2.2014 r. k. 40 – 41/

Uczestniczki A. P. (2), B. P., A. P. (3) oraz D. F. przyłączyły się do wniosku o zmianę postanowienia na podstawie testamentu z dnia 28 lipca 1997 r.

/protokół rozprawy z dnia 24.2.2014 r. k. 40 – 41, protokół rozprawy z dnia 7.7.2014 r., k. 57 – 60, protokół rozprawy z dnia 19 października 2015 r., k. 116 – 118/

Uczestnik P. F. (2) wniósł o oddalenie wniosku.

/protokół rozprawy z dnia 19 października 2015 r., k. 116 – 118/

W dalszym toku postępowania strony podtrzymały dotychczas zajęte stanowiska.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

W testamencie z dnia 28 lipca 1997 r., sporządzonym przed notariuszem K. Z., S. F., syn Z. i Z., oświadczył, iż do całego spadku powołuje A. A. (2), córkę W. i G., urodzoną dnia (...), B. P., córkę S. i H., urodzoną dnia (...), K. P., córkę Z. i H., urodzoną dnia (...) oraz J. B., córkę M. i G., urodzoną dnia (...) po ¼ części każda z nich. Oświadczył również, iż w związku z niniejszym testamentem odwołuje wszystkie swoje dotychczasowe testamety, w szczególności testament sporządzony w dniu 31 sierpnia 1995 r.

/testament notarialny z dnia 28.7.1997 r., rep. A nr 2611/97 akta sprawy I Ns 804/13/

S. F., syn Z. i Z. z domu Muszyńskiej, zmarł dnia 22 lipca 2011 r. w Ł. jako kawaler. Ostatnio stale zamieszkiwał w Ł. przy ul. (...).

/odpis skrócony aktu zgonu nr VC- (...) k. 6, akta sprawy I Ns 1/13/

Spadkodawca od urodzenia był osobą niepełnosprawną. Przez 20 lat mieszkał ze swoim bratem ciotecznym, następnie od 2005 r. zamieszkał w (...) dla osób niepełnosprawnych, gdzie miejsce zorganizował mu brat. Jego stan psychiczny był dobry. Miał dobrą pamięć – pamiętał daty imienin wszystkich znajomych. Pod koniec życia kartki imieninowe w imieniu spadkodawcy wypisywał jego brat cioteczny, gdyż spadkodawca nie mógł pisać w okresie 5 lat przed śmiercią. Spadkodawca mówił niewyraźnie i z trudem można go było zrozumieć, jednakże istniała możliwość porozumienia z nim.

Spadkodawca miał świadomość, iż sporządził testament z dnia 28 lipca 1997 r., w którym zapisał swój spadek czterem przyjaciółkom.

/zeznania świadka W. K., protokół rozprawy z dnia 24.2.2014 r. k. 40 – 41 k. 57 – 60, zeznania uczestniczki D. F. oraz wnioskodawczyni J. W., protokół rozprawy z dnia 19 października 2015 r., k. 116 – 118/

Spadkodawca pod koniec życia nie utrzymywał kontaktów z dziećmi swego brata. Do czasu ustania kontaktów, stosunki między nimi były dość serdeczne. Brak przykładów szczególnie nieracjonalnych zachowań spadkodawcy.

/zeznania uczestników P. F. (2), D. F., protokół rozprawy z dnia 19 października 2015 r., k. 116 – 118/

J. W. utrzymywała kontakt ze zmarłym przed śmiercią. Ostatni raz widziała go 2 lata przed śmiercią. Zaczęła do niego przychodzić około 1991 r. – 1992 r.

/zeznania wnioskodawczyni J. W., protokół rozprawy z dnia 19 października 2015 r., k. 116 – 118/

Spadkodawca na skutek urazu okołoporodowego od dzieciństwa cierpiał na porażenie dziecięce mózgowie. Ukończył szkołę podstawową specjalną, a następnie zawodową. Przez około 5 lat pracował jako pomoc introligatora, a następnie z powodu narastających objawów neurologicznych został uznany za niezdolnego do pracy. Choroba przejawiała się w objawach neurologicznych w postaci niedowładu połowicznego lewostronnego z hiperkinezą atetotyczną. Występowały mimowolne ruchy szyi, mięśni mimicznych twarzy oraz kończyn, powodując zaburzenia mowy i koordynacji ruchów. U spadkodawcy nie stwierdzono objawów psychotycznych, a jedynie zaobserwowano „ociężałość

umysłową”. Brak obiektywnej oceny intelektualnego poziomu spadkodawcy. Czytał książki, gazety oraz słuchał radia. W związku z pogorszeniem sprawności ruchowej w 1972 r. stwierdzono, że spadkodawca wymaga opieki osób trzecich. Opieką tą przed umieszczeniem spadkodawcy w domu opieki zajmowała się opiekunka z (...)u, która zajmowała się nim w wymiarze 4 godzin dziennie. Stan neurologiczny spadkodawcy ulegał systematycznemu pogorszeniu. U spadkodawcy odnotowano wzrost pobudliwości i drażliwości oraz zwiększoną skłonność do wzruszeń. Spadkodawca przeszedł udar, a pod koniec życia cierpiał na padaczkę J., niedowład pastyczny czterokończynowy, przerost gruczołu krokowego oraz zapalenie ucha środkowego lewego.

/akta emerytalno – rentowe S. F. k. 47, dokumentacja medyczna S. F. z Miejskiej Przychodni (...) k. 45, dokumentacja medyczna S. F. z Miejskiej Przychodni (...) w Ł. k. 42/

Spadkodawca ujawniał objawy organicznego uszkodzenia mózgu pod postacią porażenia mózgowego dziecięcego z dominującymi objawami neurologicznymi oraz współistniejącymi objawami w sferze psychicznej o obrazie organicznych zaburzeń osobowości. Z przeważającym prawdopodobieństwem można przyjąć, iż spadkodawca w chwili sporządzania testamentów z dnia 31 sierpnia 1995 r. oraz 28 sierpnia 1997 r. był zdolny do świadomego i swobodnego powzięcia decyzji i wyrażenia woli.

U spadkodawcy odnotowano wzrost pobudliwości i drażliwości oraz zwiększona skłonność do wzruszeń, które to jednak objawy są uzasadnione organicznym uszkodzeniem mózgu, ale mieszczą się w kryteriach organicznych zaburzeń osobowości.

Stwierdzenie „ociężyły rozwój umysłowy” widniejące w aktach medycznych spadkodawcy nie jest jednoznaczne z rozpoznaniem upośledzenia umysłowego, czyli poziomu intelektualnego poniżej normy. Na podstawie tego rodzaju stwierdzeń nie można wysnuć wniosku, że u spadkodawcy występowało upośledzenie umysłowe. Objawy w sferze psychicznej są zaburzeniami, które nie wykluczają świadomego i swobodnego wyrażenia woli w zakresie rozporządzenia testamentowego.

Niemożność postawienia w pełni kategorycznej diagnozy wyniku z nieprzeprowadzenia bezpośredniego badania spadkodawcy. Wnioskowanie oparte na dokumentacji medycznej oraz zeznaniach świadków jest określone na podstawie prawdopodobieństwa.

/opinia biegłego sądowego lekarza psychiatry B. B. (2) k. 79 – 86, ustna uzupełniająca opinia biegłego lekarza psychiatry B. B. (2), protokół rozprawy z dnia 19 października 2015 r. k. 116 - 118/

Postanowieniem z dnia 13 maja 2013 r. Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi, Wydział I Cywilny, stwierdził, że spadek po S. K. F., synu Z. i Z. z domu Muszyńskiej, zmarłym dnia 22 lipca 2011 r. w Ł., ostatnio stale zamieszkałym w Ł. przy ul. (...), na podstawie testamentu z dnia 31 sierpnia 1995 r. otwartego i ogłoszonego w dniu 22 lutego 2013 r. nabyła bratanica P. F. (1) w całości. W postępowaniu tym udział brali P. F. (1), D. F. oraz P. F. (2).

/postanowienie z dnia 13.5.2013 r. k. 22, akta sprawy I Ns 1/13/

Sąd zważył, co następuje:

Stosownie do treści art. 679 § 1 k.p.c. dowód, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony, może być przeprowadzony tylko w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku, z zastosowaniem przepisów rozdziału 8 Działu IV Tytułu II Księgi drugiej Kodeksu postępowania cywilnego. Jednakże ten, kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a wniosek o zmianę składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał tę możliwość. Wniosek o wszczęcie takiego postępowania może zgłosić każdy zainteresowany (art. 679 § 2 k.p.c.). W razie przeprowadzenia dowodu, że spadek w całości lub w części nabyła inna osoba niż wskazana

w prawomocnym postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku, sąd spadku, zmieniając to postanowienie, stwierdzi nabycie spadku zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym (art. 679 § 3 k.p.c.).

W doktrynie wskazuje się, że podstawą zmiany prawomocnego postanowienia jest ustalenie, że zawarte w nim stwierdzenie nabycia spadku nie jest zgodne z rzeczywistym stanem prawnym. Wykazanie, że osoba legitymująca się postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku nie jest spadkobiercą lub że jej udział jest inny niż stwierdzony, obciąża wnioskodawcę; niezależnie sąd z urzędu bada, kto jest rzeczywiście spadkobiercą. Do najczęściej wymienianych przyczyn zmiany prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku zalicza się przedstawienie testamentu nieujawnionego w trakcie postępowania, wykrycie okoliczności uzasadniających nieważność testamentu przyjętego za podstawę dziedziczenia, zgłoszenie się spadkobiercy ustawowego nieznanego uczestnikom lub przez nich zatajonego, uznanie spadkobiercy za niegodnego (por. Demendecki T., Komentarz aktualizowany do art.679 Kodeksu postępowania cywilnego [w:] Jakubecki A. (red.), Bodio J., Demendecki T., Marcewicz O., Telenga P., Wójcik M.P., Komentarz aktualizowany do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego., LEX/el., 2015).

W niniejszej sprawie wnioskodawczyni domagała się zmiany postanowienia Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi, Wydział I Cywilny, z dnia 13 maja 2013 r. w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po S. K. F., synu Z. i Z. z domu Muszyńskiej, zmarłym dnia 22 lipca 2011 r. w Ł., ostatnio stale zamieszkałym w Ł. przy ul. (...), w ten sposób, iż zamiast stwierdzenia że spadek na podstawie testamentu z dnia 31 sierpnia 1995 r. otwartego i ogłoszonego w dniu 22 lutego 2013 r. nabyła bratanica P. F. (1) w całości, stwierdzić, że spadek po ww. spadkodawcy na podstawie testamentu notarialnego z dnia 28 lipca 1997 r. nabyły A. P. (3) z d. A., B. P., A. P. (2) z d. P. oraz J. W. z d. B. po ¼ części każda z nich. Podstawą wniosku było odnalezienie przez wnioskodawczynię testamentu sporządzonego przez wnioskodawcę w dacie późniejszej niż testament, na podstawie którego zapadło postanowienie z dnia 13 maja 2013 r. W toku postępowania pełnomocnik uczestniczki P. F. (1) zakwestionował ważność testamentu z uwagi na podnoszone przez niego upośledzenie umysłowe spadkodawcy.

W pierwszej kolejności wskazać należy, iż powołanie do spadku może wynikać z ustawy albo z testamentu, przy czym sporządzenie ważnego testamentu powoduje, iż dziedziczenie testamentowe ma pierwszeństwo przed dziedziczeniem ustawowym. Nabycie spadku następuje z chwilą jego otwarcia, tj. z chwilą śmierci spadkodawcy.

Sporządzić i odwołać testament może tylko osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych (art. 944 § 1 k.c.). Spadkodawca ma prawo do odwołania swojego testamentu w całości lub w części w dowolnym momencie (art. 943 k.c.). Art. 946 k.c. wskazuje, że odwołanie testamentu może nastąpić bądź w ten sposób, że spadkodawca sporządzi nowy testament, bądź też w ten sposób, że w zamiarze odwołania testament zniszczy lub pozbawi go cech, od których zależy jego ważność, bądź wreszcie w ten sposób, że dokona w testamencie zmian, z których wynika wola odwołania jego postanowień.

Na podstawie art. 945 § 1 k.c. testament jest nieważny, jeżeli został sporządzony w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, pod wpływem błędu uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby spadkodawca nie działał pod wpływem błędu, nie sporządziłby testamentu tej treści lub pod wpływem groźby.

Oświadczenie woli testatora posiada walor oświadczenia świadomego, jeżeli w czasie jego wyrażania nie występowały zaburzenia świadomości, a testator jasno i wyraźnie zdaje sobie sprawę, że sporządza testament o określonej treści. Oświadczenie zaś jest swobodne, jeśli spadkodawca nie kieruje się motywami intelektualnymi lub pobudkami uczuciowymi, mającymi charakter chorobliwy, nie pozostaje pod dominującym wpływem czyjejkolwiek sugestii i zachowuje wewnętrzne poczucie swobody postępowania. Rozpatrywanie braku świadomości i braku swobody nie może następować odrębnie, gdyż w każdym przypadku wyłączenia swobody wystąpi jednocześnie jakieś ograniczenie świadomości (por. Skowrońska-Bocian E., Komentarz do art. 945 k.c. [w:] Gudowski J. (red.), Skowrońska-Bocian E., Wierciński J., Kodeks cywilny. Komentarz. Spadki., LexisNexis, 2013). Wskazać również należy, iż zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w postanowieniu z dnia 30 kwietnia 1976 r.,(III CRN 25/76, LexisNexis nr (...), OSPiKA 1977, nr 4, poz. 78) stwierdzenie u spadkodawcy choroby psychicznej czy też innego

zaburzenia psychicznego nie powoduje samo przez się nieważności testamentu (art. 945 § 1 pkt 1). W takim wypadku niezbędne jest przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego w celu ustalenia zdolności testowania spadkodawcy w chwili sporządzenia przez niego testamentu.

Spadkodawca S. F. w dniu 28 lipca 1997 r. sporządził testament, w którym do całego spadku powołał osoby inne niż wymienione w treści postanowienia Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi z dnia 13 maja 2013 r., odwołując jednocześnie swój poprzedni testament. Sąd uznał przedmiotowy testament z dnia 28 lipca 1997 r. za ważny, albowiem wbrew twierdzeniom uczestniczki P. F. (1) brak jest podstaw do podważenia zdolności testowania spadkodawcy w chwili jego sporządzenia.

Przy ocenie stanu psychicznego spadkodawcy w chwili sporządzenia testamentu przez S. F. Sąd oparł się w całości na opinii biegłej sądowej psychiatry B. B. (2) oraz na całokształcie okoliczności wynikających z zeznań uczestników postępowania i świadka W. K..

W ocenie Sądu sporządzona przez biegłą B. B. (2) opinia jest zupełna, sporządzona w oparciu o wszelkie dostępne w aktach sprawy dowody, w szczególności w oparciu o dokumentację medyczną spadkodawcy i zeznania świadków. Biegła w ustnej opinii uzupełniającej wydanej na rozprawie w sposób wyczerpujący wyjaśniła, iż brak w pełni kategorycznej diagnozy wynika z nieprzeprowadzenia bezpośredniego badania osoby spadkodawcy, które ze względów oczywistych jest niemożliwe. Biegła sporządzając opinię bazować musiała na aktualnie dostępnych środkach dowodowych dokumentujących stan zdrowia spadkodawcy w chwili sporządzania testamentów. Wnioskowanie oparte na dokumentacji medycznej oraz zeznaniach świadków przy uwzględnieniu wysoko wyspecjalizowanej wiedzy biegłej w zakresie wydawanej opinii jest określone na prawdopodobieństwo. Opinia biegłej B. B. (2) dostarczała w sposób zupełny i wystarczający informacji na okoliczności wskazane we wniosku dowodowym, stanowiąc pełnowartościowe źródło wiedzy specjalnej w sprawie. W tym stanie rzeczy wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii Instytutu (...) w Ł. podlegał oddaleniu, jako prowadzący do wyjaśnienia okoliczności spornych, które zostały już dostatecznie wyjaśnione. Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 21 listopada 1974 roku (II C CR 638/74, OSPiKA 1975, nr 5, poz. 108), wypowiedział się, iż nie jest uzasadniony wniosek strony o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego, jeżeli w przekonaniu sądu opinia wyznaczonego biegłego jest na tyle kategoryczna i przekonująca, że wystarczająco wyjaśnia zagadnienie wymagające wiadomości specjalnych. Nadto w orzeczeniach z dnia 15 lutego 1974 r. (II CR 817/73, nie publikowane) oraz z dnia 18 lutego 1974 r. (II CR 5/74, Biuletyn Sądu Najwyższego 1974, nr 4, poz. 64) Sąd Najwyższy wypowiedział się, iż Sąd nie jest obowiązany dopuścić dowód z opinii kolejnych biegłych w wypadku, gdy opinia jest niekorzystna dla strony. Stanowiska wyrażone w powyższych orzeczeniach znajdują poparcie również w doktrynie (por. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, Komentarz do Kodeksu Postępowania Cywilnego, Część Pierwsza, Postępowanie Rozpoznawcze, Tom I, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1997, tezy 7,8 strony 438 – 439).

Sąd podziela opinię biegłej, iż choroba spadkodawcy miała charakter neurologiczny i objawiała się głównie w sferze fizycznej spadkodawcy, powodując tam znaczne ograniczenia i niedogodności. Taki był również powód zwolnienia spadkodawcy z pracy i uznania go za niezdolnego do pracy. Z opinii biegłej wynika, iż u spadkodawcy wraz z chorobą neurologiczną występowały wprawdzie współistniejące objawy w sferze psychicznej o obrazie organicznych zaburzeń osobowości, które przejawiały się w zwiększonej pobudliwości, drażliwości i emocjonalności, jednak biegła wyjaśniła – zaś Sąd się do opinii tej przychyła – iż wskazane objawy organicznego uszkodzenia mózgu nie wykluczają świadomego i swobodnego wyrażenia woli w zakresie rozporządzenia testamentowego. Z dokumentacji medycznej spadkodawcy wynika, że czytał książki, gazety i słuchał radia. Cechowała go również bardzo dobrą pamięć przejawiająca się m.in. w pamięci o imieninach znajomych.

Co więcej, zachowanie przez spadkodawcę świadomości w dacie sporządzenia testamentu i brak wyraźnych objawów zaburzeń psychicznych wynika z zeznań świadka i uczestników. S. F. miał świadomość, iż sporządził testament z dnia 28 lipca 1997 r., w którym zapisał swój spadek czterem przyjaciółkom, także po fakcie testowania poinformował o tym swojego brata ciotecznego. Z zeznań uczestniczki D. F. wprost wynika, iż trudności w porozumieniu ze spadkodawcą wynikały z przyczyn fizycznych. Z drugiej zaś strony żaden z uczestników, także tych, którzy wnosili o oddalenie wniosku J. W., nie przytoczył konkretnych okoliczności mogących budzić uzasadnione wątpliwości co do

stanu świadomości spadkodawcy w dacie testowania. Kontakty z nim były jednak uprzejme, spadkodawca potrafił przyjmować gości. Z zeznań uczestnika P. F. (2) wynika, iż jakkolwiek przypuszczał, że spadkodawca miał zaburzenia psychiczne, jednak nie umiał podać żadnego konkretnego przykładu, aby to wykazać, co pozostawia jego twierdzenie gołosłownym szczególnie w sytuacji, gdy uczestnik w przeciągu 9 lat przed sporządzeniem testamentu z dnia 28 lipca 1997 r. nie miał jakiegokolwiek kontaktu ze spadkodawcą.

Wskazać również należy, iż spadkodawca nie został ubezwłasnowolniony ani w całości ani w części, co świadczy o tym, iż nie była mu potrzebna nawet pomoc w samodzielnym prowadzeniu spraw.

W tym stanie rzeczy sporządzony przez S. F. w dniu 28 lipca 1997 r. testament, w którym spadkodawca odwołał swój testament z dnia 31 sierpnia 1995 r. oraz powołał do spadku A. P. (3) z d. A., B. P., A. P. (2) z d. P. oraz J. W. z d. B., jest testamentem ważnym, wyznaczającym zgodnie z wolą testatora porządek dziedziczenia.

Wobec powyższego, Sąd na podstawie art. 679 § 3 k.p.c. orzekł jak w punkcie 1. sentencji postanowienia.

O kosztach postępowania Sąd rozstrzygnął na podstawie art. 520 k.p.c. stwierdzając, iż każdy z uczestników ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie.